

NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA Ở LOẠI HÌNH HỢP TÁC XÃ MUA BÁN PHƯỜNG HIỆN NAY

NGUYỄN THU GIANG

Thời gian gần đây ngành thương nghiệp XHCN nói chung và thương nghiệp HTX nói riêng gặp rất nhiều khó khăn bế tắc trước sức trỗi dậy của các thành phần kinh tế khác.

Ngày 1/4/1990 vừa qua, tôi được mời tham dự Đại hội xã viên, tổng kết hoạt động năm 1989 và đề ra phương hướng hoạt động năm 1990 của HTX mua bán liên phường 4-5 của Quận Ba, là HTX mua bán liên phường đầu tiên của Thành phố, được sáp nhập từ tháng 9/1989, tiền thân của nó là 4 HTX mua bán của 4 Phường trước đây.

Cuộc Đại hội triệu tập được khoảng 100 xã viên trong tổng số 265 xã viên của HTX. Những vấn đề xã viên đặt ra trong Đại hội như vốn cổ phần của xã viên đóng góp trước đây nay được nhân lên 3 lần, bù hoặc dồn cổ phần lại để mỗi cổ phần là 1000 đồng, nhưng còn một số xã viên chưa đóng bù nên có 1116 cổ phần mà tổng số vốn chỉ có 2.043.300 đồng, trong khi đó vốn tích lũy của HTX là 54.992.524 đồng; vấn đề ăn chia, lương bổng cho mẫu dịch viên và cán bộ quản lý, vấn đề mục đích và nhiệm vụ của HTX ...vv... là những vấn đề đặt ra cho chúng ta nhiều suy nghĩ.

Trước hết, hãy bàn bạc về mục đích và nhiệm vụ của HTX mua bán Phường. Trước đây có một thời chúng ta có thái độ đối lập, triệt tiêu tư nhân kinh doanh thương nghiệp, hạn chế những người buôn bán nhỏ... Để đáp ứng nhu cầu lưu thông hàng hoá và tiêu dùng xã hội, thương nghiệp quốc doanh, TN-HTX có điều kiện phát triển với mục đích chủ yếu và duy nhất là phân phối, phục vụ cho CBCNV và xã viên (nhân dân) theo giá qui định. Xã viên có sổ mua hàng và được HTX mua bán phục vụ theo khả năng của mình.

Nhưng từ khi có chủ trương thực hiện cơ chế một giá, bỏ dần chế độ tem phiếu, không hạn chế các thành phần kinh tế kinh doanh thương nghiệp, thì xã viên đến HTX ngày một ít đi, nhiệm vụ phân phối phục vụ của HTX ngày một mờ nhạt, đặc biệt là ở địa bàn Phường, nơi có số khách vắng lại rất đông.

Từ những vấn đề nêu trên, rõ ràng HTX mua bán bây giờ không thể hoạt động theo mục đích và tinh thần phân phối phục vụ như trước. Chúng ta cần xác định dứt khoát mục đích hoạt động của HTX mua bán là hợp tác kinh doanh, và như vậy nhiều vấn đề khác như mô hình tổ chức, qui mô, sở hữu, lương bổng, ăn chia, mối quan hệ cổ đông (xã viên) với Ban chủ nhiệm và Ban quản trị ...cũng phải thay đổi cho phù hợp.

Vấn đề thứ hai là vấn đề sở hữu và thực hiện dân chủ. Tại sao có nhiều xã viên không quan tâm đến đại hội? Vì sao có xã viên chưa đóng bù đủ mức cổ phần và còn yêu cầu làm rõ quyền sở hữu của quỹ tích lũy? Đây là hai mặt của một vấn đề.

Giải thích của đồng chí Khánh- Phó chủ nhiệm Liên hiệp HTX mua bán TP: "đây là quỹ không chia, thuộc sở hữu chung của xã hội, khi nào giải thể HTX sẽ tính sau", tôi thấy chưa ổn. Biết rằng số vốn tích lũy này do nhiều nguồn tạo nên như từ nguồn vốn tài trợ của Nhà nước, giá thu mua bằng bao cấp, lãi suất tiền vay ngân hàng được ưu đãi, mua hàng hoá theo giá qui định... nói chung đây là phần tích lũy chủ yếu là do chênh lệch giá và do trượt giá tạo nên, trong đó có vốn

cổ phần của xã viên đóng góp. Ví dụ năm 1985 xã viên đóng góp 15 đồng (tương đương với 3kg thịt) nay được tính 45 đồng (tăng 3 lần) không mua được gì cả. Có kiến cho rằng, trong quá trình HTX hoạt động, xã viên đã được lĩnh lãi rồi. Bây giờ chúng ta xem xét đến vấn đề lĩnh lãi của xã viên để tìm đến ngọn ngành của sự thể. Theo báo cáo kế hoạch của Liên hiệp HTX mua bán Quận 3: "Thông nhất đơn vị vốn cổ phần của các HTX phường ít nhất từ 1000 đồng, tiền lãi được chi song phẳng hàng quý hay hàng tháng với lãi suất tương đương tín dụng". Và trong báo cáo kế hoạch của HTX mua bán liên phường 4-5 còn lĩnh hoạt hơn: "Thực hiện trả lãi xã viên hàng quý đối với những cổ phần 1000 đồng với lãi suất cao hơn ngân hàng 2%. Đối với những xã viên có cổ phần chưa đủ 1000 đồng, hiện nay không đóng thêm và cũng không rút ra, HTX sẽ giữ lại để trả lãi đến khi đủ 1000 đồng cổ phần, chúng tôi sẽ báo đề bà con đến lĩnh lãi hàng quý". Như vậy nếu xã viên nào khi tính lại vốn cổ phần mới có 100 đồng, với lãi suất 18%/ quý thì 42 tháng sau mới đủ 1000 đồng và sau đó mới được thông báo đến nhận lãi hàng quý. Còn cổ phần đủ 1000 đồng, mỗi quý sẽ lĩnh được 180 đồng tiền lãi...

Như vậy số xã viên có từ một đến hai cổ phần thất quyền lợi của họ chẳng đáng để phải bỏ ra một buổi đi đến dự đại hội. Còn số xã viên chưa đủ cổ phần 1000 đồng thì họ tự khuyên mình "nên quên đi là hơn".

Điều này chỉ ra rằng xã viên là người cho vay còn Ban chủ nhiệm HTX là người đi vay với lãi suất bằng hoặc lớn hơn lãi suất tiền gửi ngân hàng và cũng không bảo tồn được giá trị đồng vốn. Vì HTX nếu có lỗ thì cũng không ảnh hưởng gì đến họ và nếu có tích lũy được thì họ cũng chẳng được gì mà phải bận tâm vô ích.

Còn hơn 50 triệu đồng vốn tích lũy được, gấp 25 lần so với vốn cổ phần, thuộc quyền sở hữu của ai? làm lợi ra ai hưởng? Nếu từng niên độ có tổ chức tái thẩm định và xác định lại mệnh giá cổ phần, xã viên có quyền sang nhượng, thừa kế sở hữu cổ phần... Tiền trả lãi cổ phần hàng tháng (hoặc là hàng quý) chỉ là tạm ứng, khi quyết toán cuối năm được xác định lại trong tái thẩm định tài sản của HTX cũng như việc tăng hoặc giảm của mệnh giá cổ phần. Làm như vậy chắc chắn xã viên sẽ quan tâm đầy đủ hơn đến Đại hội cũng như hoạt động của HTX. Mẫu dịch viên, Ban chủ nhiệm vừa là thành viên của HTX vừa là người làm thuê cho Ban quản trị hưởng lương theo hiệu quả đem lại HTX.

Một số HTX mua bán khác, kể cả HTX mua bán điển hình của Thành phố cũng có tình hình như vậy. Đây là một thực trạng "lão hóa mô hình" trước tình hình mới.

Vì vậy tôi đề nghị cần khẳng định lại mục đích của HTX mua bán là hợp tác kinh doanh trên cơ sở thật sự có nhu cầu khách quan, đảm bảo nguyên tắc dân chủ, tự nguyện, có định kỳ tái thẩm định mệnh giá cổ phần và ăn chia trên cơ sở hiệu quả hoạt động kinh doanh, khắc phục mối quan hệ giữa xã viên và Ban chủ nhiệm là người cho vay và người đi vay như hiện nay. Tóm lại nên thành lập các công ty cổ phần là tốt nhất.

NTG.